

Stadswapenwandelingetje

door L.J. Goedemondt, IJsselstein.

Op de burgemeesterskamer, boven in het IJsselsteinse Stadskantoor, hangt het ingelijst besluit van de Hoge Raad van Adel. Dat besluit, ruim 160 jaar oud, zodat het stoffen wapentje totaal verkleurd is, „.....bevestigt bij dezen de stad IJsselstein..... in het bezit van het navolgende wapen: Zijnde van goud, beladen met eene fasce van sabel een geëchequeteerd sautoir van twee tieres van keel en zilver, brocherende over het geheel”. Men zou het vrij kunnen „vertalen” met: op een geel veld staat een zwarte balk en een St. Andrieskruis met 2 rijen blokjes van rood en wit over het hele schild en de balk. Maar misschien is het veel eenvoudiger, even langs 't Wapen Van IJsselstein te lopen (Utr.str. 20) waar het wapen boven de hoofdingang op een gebogen metalen schild staat afgebeeld. Ten overvloede is ook op de grote vensterruiten een (kleiner) gekleurd wapen aangebracht. Nu we toch op pad zijn is het wellicht interessant om na te gaan hoe met kwistige hand en op zeer verschillende wijzen het wapen her en der is gereproduceerd. (De gebruikelijke feestverlichting van de Utrechtse straat bijv. bestaat uit een hele reeks opgehangen stadswapens.)

Vanzelfsprekend beginnen we onze speurtocht bij het Stadhuis. Op de voorzijde van de trap is het wapen in steen aangebracht, groot, ongekleurd en door twee leeuwen gedragen. Over die leeuwen kreeg het gemeentebestuur, desgevraagd, op 14 mei 1915 het volgend antwoord van de Hoge Raad van Adel: „.....De Gemeente behoort derhalve haar wapen niet anders te sieren dan met eene kroon van drie bladeren en twee parelpunten, evenals ook oudtijds door de stad IJsselstein is gedaan, blijkens de afdrukken van het in het midden der 17-de eeuw in gebruik geweest zijnde stadsstempel. **Waarom in strijd met wapendiploma** van 1816 leeuwen als schildhouders zijn toegevoegd, is de Raad niet bekend” (a; vette letter van schr.....). Het stadszegel waarvan hier sprake is, staat afgebeeld op blz. 8 van H.K.IJ. nr. 4.

Keurig juist geschilderd vindt u het binnen, in de Burgerzaal, en wel op twee tegenover elkaar staande kraagstenen aan de Weidstraatzijde. Verder zijn er twee eenvoudige wapentjes aangebracht onder aan de schouw en in de garderobe achter die schouw hangt de toga van de ambtenaar van de B.S. en ook op dat kledingstuk is een sierlijk wapen geborduurd. (Er hangt ook een damestoga, maar die is ongewapend: te veel afleidend? Geen plaats? Geen geld meer?) Gaan we nu richting Politiebureau. Op de noordzijde van de Nieuwpoortbrug vinden we „de uit de Doelentoren afkomstige steen met het wapen van IJsselstein” in de muur gemetseld, „zijnde ongeveer de plaats waar de steen oorspronkelijk heeft gezeten”. (b).

Voor de volgende waarneming moeten we even terug en de Havenstraatnoordzijde in (richting IJssel dus). Op de noordelijke bruggeboog bij de Walstraat vinden we het wapen weer, groenbemest door het vocht. En volgen we de Haven tot de

Afb. I. Gevelsteen op het Brandweershuisje.

IJsselpoort, dan treffen we het wéér aan (afb. I) op het oude Poorthuisje (Brandweershuisje). Het kleurig wapenschild wordt hier geflankeerd door het jaartal 16.....22.

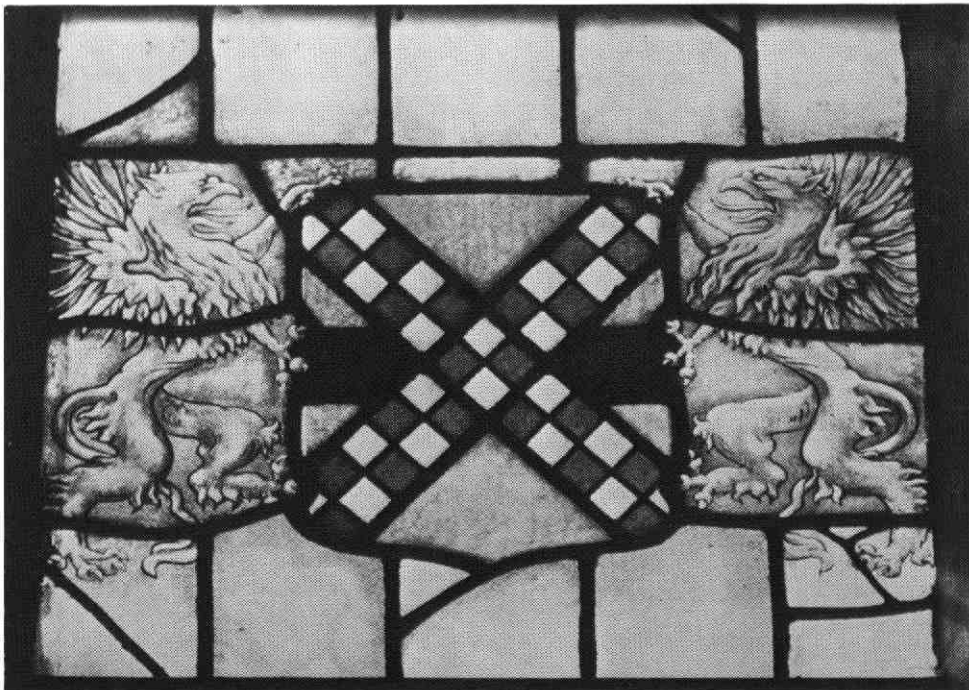
Volgen we nu via het Plantsoen de gracht tot de brug bij de Kloosterstraat, dan vinden we het wapen „in stucwerk” tegen de noord- én de zuidzijde van de brug. Maar pas interessant wordt het in de St. Nicolaasbasiliek. Het hoofdportaal is alleen open bij trouwen en rouwen, maar via de zij-ingang is het zeker bereikbaar. Daar zien we boven de portaaldeuren enige glas-in-lood raampjes met o.a. het stadswapen, gekleurd, gekroond en gedragen door twee griffioenen (afb. II). De weetgierige bezoeker vraagt zich misschien af, hoe deze symbolen (Liturgisch: beeld van lust óf deemoed) hier staan afgebeeld, wij verdiepen ons er niet in en keren terug naar het middenpad. Vooraan, in het priesterkoor bevinden zich de twee ereparamenten van een basiliek: rechts het tintinabulum met de belletjes en links, dat paraplu-achtige geval, het conopeum. Het goud mag dan bij dit conopeum een beetje verschoten zijn, het stadswapentje schittert nog steeds van kleuren. Overigens vindt u aan de achterzijde van de „paraplu” het parochiewapen, waarvan het rechtse onderkwartier (heraldisch hoor je juist „links” te zeggen, maar dat werkt zo verwarrend) nogmaals het IJsselsteinse wapen te zien geeft. En geloof niet dat we er dan zijn, want ook op de rechtse deur van de retabelkast boven het altaar komt het voor zij het dan met een wit-zwart geblokt schuinkruis.

Zetten we onze tocht voort en wel naar de Benschopperpoort. Zowel op de oost- als op de westmuur van de poort is het wapen, ongekleurd, aangebracht. Dat oostelijke wapenschildje is duidelijk méér onderhevig geweest aan weer en regen dan het andere. En van hieruit ziet u ook die ingelijste plattegrond van de gemeente bij de bushalte: In de bovenhoek van al die plattegronden, her en der in de stad aangebracht, staat het wapen kleurig afgedrukt. Natuurlijk is u die gevelsteen opgevallen in de muur van het poorthuis (Nicol.str. 3) waarop het wapen gekleurd en gekroond mét het jaartal 1770 is weergegeven (afb. III).

Volgen we de Benschopperstraat tot de oude Waag, dan zien we hoog boven het middenvenster weer een **zwartwit**-geblokt kruis in ons wapen, dat hier tussen het jaartal 1779 staat. (afb. IV). Waren die schilders in het jaar MDCC.....LXXIX minder nauwkeurig? Of was de rode verf net op?

Het is natuurlijk niet de bedoeling u naar allerlei openbare of voorname gebouwen mee te slepen, maar zelf zult u het stadswapen op vele plaatsen ontdekken.

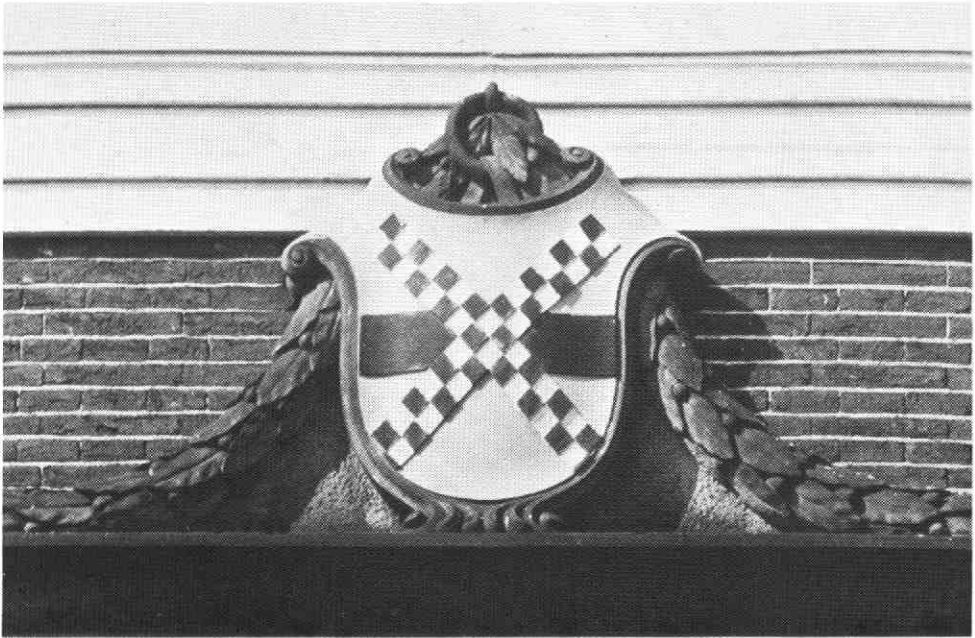
In de (oude) Rabo-bank staat het op glas geëst en gedragen door een soort edelman; in „Het Goede Boek” treft u in de hal een stukje edelsmeedkunst aan mét het stadswapen; het Brandweerkorps heeft het onder zijn trofeeënkast staan; bij Gemeentewerken treft u het op alle vuilnisauto's (de oudere, wel te verstaan, want op de nieuwere komt een modern embleem voor); en op het Stadskantoor..... nee, daar vindt u het wapen niet. Wel binnen natuurlijk: in de Raadzaal hangt er een gekleurd, mét kroon en alles erop en eraan. En mocht de bode u rondleiden, dan ziet

Afb. II. Wapen met griffioenen; St. Nicolaasbasiliek.

Afb. III. Gevelsteen bij Benschopperpoort.

Afb. IV. Zwart-wit geblokt kruis boven de Waag.

u op zijn linker-revers zo'n zelfde wapentje als op de stadhuistoog. Hij zal u zeker in de hal wijzen op het cadeau van het personeel bij de opening van deze kantoorflat: een fraai stadswapen in eikenhout uitgehouwen.

Vragen we tenslotte toegang tot de Grote Kerk voor een pelgrimage naar de oorsprong van al deze wapentooi, de roemruchte Gijsbrecht van Amstel (of van IJsselstein). Op de graftombe in het koor van de oude Klaaskerk ligt hij uitgebeeld naast zijn gade én zijn zoon met diens gemalin. Op de linkerheup van de beide edellieden zien we het schild met de bekende tekening. En rondom deze tombe liggen diverse grafstenen waarop soms ook dat wapen voorkomt. Wat zou de edelman voldaan glimlachen als hij wist hoe honderden malen zijn zegel of wapen door binnen- en buitenland reist; ongekleurd op de officiële stukken der Gemeente en in kleur op de gemeentelijke briefpost. „Hij zegelde met een wapen, bevattende niet vier dwarsbalken, zoals het oorspronkelijke wapen der Amstels, maar met één en een Sint-Andrieskruis dat later ook het stadswapen van IJsselstein is geworden” (c). Zeven eeuwen lang..... van schildteken tot zegel..... tot stadszegel..... tot versiering. Immers thuis komend tref ik het ook in mijn woning aan, 2295 kruissteekjes lang, via meisjeshandjes in 1972 gewrocht. En er zullen zeker nog veel meer plaatsen te vinden zijn waar het afgebeeld staat.

De foto's zijn welwillend in bruikleen afgestaan door de Gemeentel. Foto-Dienst.

- a. Boon, IJsselstein vóór en na 1900; blz. 107.
- b. Boon, IJsselstein uw woonstede; blz. 52, mét foto.
- c. id.id.; blz. 14.